

İSVEÇ'İN KORONAVİRÜS MÜCADELE STRATEJİSİ VE GEÇMİŞ ÖJENİK UYGULAMALARININ ACI HATIRALARI

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2020 / 16

07.05.2020

Ülkeler tarafından yeni koronavirüs (SARS-CoV-2) küresel salgınına (pandemi) karşı koymak için yapılan uygulamalardan biri sürü bağışıklığı olarak adlandırılmaktadır. Sürü bağışıklığı, nüfusun yeterli bir yüzdesinin hastalık oluşturan bir mikroba (patojen) bağışık olduğu durumu tanımlayan epidemiyolojik bir kavramdır. Başka bir deyişle, mikrobun neden olduğu hastalığa aşılama veya doğal bağışıklık yoluyla direnç kazanan kişilerin hastalıktan korunmasının sağlanması yöntemidir. Böylece hastalık bütün nüfusa yayılmaz [1].

Dünyadaki COVID-19 ile ilişkili, yeni koronavirüs enfeksiyonunun neden olduğu ölümlerin sayısındaki çarpıcı artışa rağmen, küresel salgından etkilenen bazı ülkelerin hükümetleri evde kal uygulaması (lockdown) gibi yasaklama önlemlerini uygulamakta isteksiz davranmışlardır. İngiltere gibi bazı ülkelerde, Başbakan ve bilimsel danışmanları başlangıçta sürü bağışıklığı uygulamasını önermişler, ancak virüsün ölümcül şekilde yayılmasından sonra bu düşünceden geri adım atmışlardır[2]. İngiltere'den farklı olarak, Avrupa'da koronavirüs ile mücadelede planlı ve ısrarlı bir şekilde sürü bağışıklığı uygulamasını izleyen bir ülke vardır: İsveç.

Yeni koronavirüs İsveç'te de yayılmıştır. John Hopkins Üniversitesi Koronavirus Araştırma Merkezi'nin rakamlarına göre, 27 Nisan 2020 itibariyle İsveç'te 2.194 kişinin ölümüne neden olan 18.640 koronavirüs vakası belirlenmiştir[3]. Uluslararası basında yer alan haberlere göre, vaka sayısındaki artışa rağmen İsveç şaşırtıcı bir yol izlemiş, ülke çapında bir evde kal uygulamasına başvurmamıştır. Bu yöndeki karar uluslararası toplum

tarafından istihza ile karşılanmasına rağmen, İsveç'in koronavirüs stratejisinin arkasındaki bilim adamı olan İsveç Halk Sağlığı Kurumu epidemiyoloji şefi Anders Tegnell bu tartışmalı stratejinin virüse maruz kalan insan sayısının ikinci bir salgın dalgasının önlenmesine yardımcı olacağı iddia etmiştir. Adı geçen, evde kal uygulaması ilan edilmemesinin bazı yönlerden işe yaradığını, İsveç sağlık sisteminin salgınla başa çıkabilecek yetenekte olduğunu belirtmiştir[4]. Resmi internet sitesine göre, İsveç Halk Sağlığı Kurumu halk sağlığı konularında ulusal sorumluluğa sahiptir. Nüfusun bulaşıcı hastalıklara ve diğer sağlık tehditlerine karşı korunmasını sağlamak için çalışmaktadır. Kurum, çalışmalarının hedefinin toplumun olumlu gelişimini güçlendiren bir halk sağlığı olduğunu beyan etmektedir[5].

Bazı akademisyenlere göre, sürü bağışıklığı yaklaşımı söz konusu olduğunda, bu tür bir düşüncede öjenik bağlantılar olmadığını düşünmek zordur: Yani, 'sürü' hayatta kalacak, ancak bunun gerçekleşmesi için toplumun diğer 'zayıf' üyeleri feda edilecek[6].

Basite indirgenmiş şekilde açıklamak gerekirse, öjeniğin amacının insan nüfusunun genetik kalitesini artırmak olduğunu söylemek mümkündür. Bu tür bir genetik iyileştirmenin gerçekleşmesi için, daha düşük genetik niteliklere sahip olduğu düşünülen insanların ve grupların, hayatta kalabilecek kadar üstün ve güçlü olarak değerlendirilenlerin bekası için dışlanması veya feda edilmeleri öngörülmüştür. Kısacası, sağlık bakımından zayıf insanların ayıklanması ve sağlıklı bireylerin çoğaltılması yoluyla insan toplumunun, deyim yerinde ise, ıslah edilmesi hedeflenmiştir. Öjenik kelimesinin yaratıcısı ve öjenik bilimin öncüsü olan Sir Francis Galton, Temmuz 1904'te yaptığı bir konuşmada öjeniğin amacını makul olarak elde edilebilecek oranda bir etki sağlamak için, toplumdaki yararlı sınıfların gelecek nesillere oranlarından daha fazla katkıda bulunması şeklinde açıklamıştır[7].

İki yıl önce kaleme aldığımız Yüzyıllık Beyaz Üstünlük ve İsveçte Aşırı Sağın Yükselişi: İlerlemeci Değerler ve Politikalar İçin Ciddi Bir Tehdit mi Doğuyor? başlıklı AVİM analizimizde açıkladığımız gibi, İskandinav öjenik hareketi Birinci Dünya Savaşı'ndan önce zirveye ulaşmış, bunun ardından 1930 ve 1940'larda uygulama safhasına geçmiştir[8]. Bu dönemde İsveç, ulusal öjenik topluluğu olan ve 1934 ile 1976 arasında kısırlaştırma politikaları kullanan öncü bir ülkeydi. İlk kısırlaştırma kanunu 1935'te yürürlüğe girmiş ve 1941'de genişletilmiştir. Bu çerçevede hastaların rızası olmadan kısırlaştırılmalarına izin verilmiştir. Örneğin, zihinsel engelliler 1950'lerin başlarına kadar geniş çapta kısırlaştırılmıştır. Bu süreç, İsveç soyunu arındırmayı ve onu (İsveç soyunu) , gelecek nesillerde sağlıklı insanlar arasında istenmeyen bireyleri üretecek genetik materyalin bulaşmasından korumayı amaçlamıştır. 1997 yılında, 1935 ve 1975 yılları arasında

kısırlaştırma uygulamalarını araştırmak için bir İsveç hükümet komisyonu kurulmuştur. Komisyonun bu konuda hazırladığı raporda, "etnik hijyen" politikası kapsamında İsveç "ırk saflığını" iyileştirmek için devlet onayıyla 63.000 kişinin kısırlaştırıldığı belirtilmektedir[9]. Bu rapor, mecburi bir şekilde kısırlaştırmaya tabi tutulan kişilere tazminat verilmesi hususunda 1999 yılında bir Parlamento kararı alınmasına yol açmıştır[10].

Uluslararası basında yer alan haberlerde, İsveç'in halen uyguladığı koronavirüsün yayılmasıyla mücadele stratejisinin İsveç kamuoyu tarafından geniş biçimde desteklendiği bildirilmektedir[11]. Savunmasız insanlar (özellikle yaşlılar) dikkate alınmadan takip edilen bu stratejinin izlemeye değer bir strateji olup olmadığını zaman gösterecektir[12]. Bu strateji İsveç'in bugün amacına hizmet eden bir strateji olabilir. Ancak, bugün kabul gören bu stratejinin İsveçin gelecekte, geçmiş öjenik uygulamalarında olduğu gibi ahlaki gerekçelerle ciddi eleştirilere maruz kalması sonucunu doğurması şaşırtıcı olmayacaktır.

***Bu analiz yazısının aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır.*

***Fotoğraf: https://nypost.com*

[1] Heres Why Herd Immunity Wont Save Us From The COVID-19 Pandemic, *Science Alert*, 30 Mart 2020, blm. Comment&Opinion, https://www.sciencealert.com/why-herd-immunity-will-not-save-us-from-the-covid-19-pandemic.

[2] Jeremy Kahn ve Katherine Dunn, U.K.s Boris Johnson, Who Initially Advocated Herd Immunity, Becomes Symbol of the Strategys Danger, *Fortune*, 06 Nisan 2020, https://fortune.com/2020/04/06/uk-boris-johnson-coronavirus-icu-herd-immunity/.

[3] COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU), Map/Statistic, Johns Hopkins Coronavirus Resource Center, 2020, https://coronavirus.jhu.edu/map.html.

[4] Soo Kim, Scientist Behind Swedens Coronavirus Strategy Says Country Better Prepared For Second Wave Due to Not Having Lockdown, *Newsweek*, 24 Nisan 2020, https://www.newsweek.com/coronavirus-second-wave-sweden-lockdown-herd-immunity-covid-19-1500046.

[5] Our Mission to Strengthen and Develop Public Health, Government, Search Results Web result with site links The Public Health Agency of Sweden - Folkhälsomyndigheten, 2020, https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/.

[6] Vito Laterza ve Louis Philippe Romer, Coronavirus, Herd Immunity and the Eugenics of the Market, *Aljazeera News*, 14 Nisan 2020, blm. Opinion/News, https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/coronavirus-herd-immunity-eugenics-market-200414104531234.html.

[7] Francis, Eugenics: Its Definition, Scope, And Aims, *The American Journal Of Sociology* X, sy 1 (1904), http://galton.org/essays/1900-1911/galton-1904-am-journ-soc-eugenics-scope-aims.htm.

[8] Teoman Ertuğrul Tulun, Century Old White Supremacism And The Far-Rights Rise In Sweden: A Credible Challange To Progressive Values And Policies?, *Center For Eurasian Studies (AVİM),* 2018, sy 1 (25 Ocak 2018), http://avim.org.tr/en/Analiz/CENTURY-OLD-WHITE-SUPREMACISM-AND-THE-FAR-RIGHT-S-RISE-INSWEDEN- A-CREDIBLE-CHALLENGE-TO-PROGRESSIVE-VALUES-AND-POLICIES.

[9] Stephen Bates, Sweden pays for grim past. Up to 63,000 people, mostly women, were sterilized under a racial purity programme approved by the state until 1976. After years of evasion, Stockholm is finally offering the victims compensation., *The Guardian*, 06 Mart 1999, https://www.theguardian.com/world/1999/mar/06/stephenbates.

[10] Gunnar Broberg ve Nils Roll-Hansen, Eugenics in Sweden Efficient Care, içinde *Eugenics and the Welfare State Sterilization Policy in Denmark, Sweden, Norway, and Finland*, ed. Gunnar Broberg ve Nils Roll-Hansen (Michigan State University Press, 2005), 77-151.

[11] Maddy Savage, Coronavirus: Has Sweden Got Its Science Right?, *BBC News*, 25 Nisan 2020, blm. Europe, https://www.bbc.com/news/world-europe-52395866.

[12] Osman İkiz, Yaşlılarımızı koruyamadık..., *Cumhuriyet*, 01 Mayıs 2020, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yaslilarimizi-koruyamadik-1736168; Emma Reynolds, Sweden Says Its Coronavirus Approach Has Worked. The Numbers Suggest a Different Story, *CNN*, 29 Nisan 2020, https://edition.cnn.com/2020/04/28/europe/sweden-coronavirus-lockdown-strategy-intl/index.html.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde

tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "İSVEÇ'İN KORONAVİRÜS MÜCADELE STRATEJİSİ VE GEÇMİŞ ÖJENİK UYGULAMALARININ ACI HATIRALARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 16. Mayıs 07. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/ISVEC-IN-KORONAVIRUS-MUCADELE-STRATEJISI-VE-GECMIS-OJENIK-UYGULAMALARININ-ACI-HATIRALARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır